

Derek Parfit

Derek Parfit – filosofi

”för hans banbrytande bidrag rörande personlig identitet, hänsyn till framtida generationer, och analys av moralisk teoribildning”

Vad är moraliskt rätt och vad är fel? Hur ska vi ta ansvar för framtida generationer? Kan rationellt tänkande ge oss svar på dessa och andra moralfrågor?

I mitten på 1980-talet angav Derek Parfit riktningen för moralfilosofins huvudfråga med sitt banbrytande verk *Reasons and Persons*. Boken blev epokgörande inte bara genom de nya idéer som den introducerade i debatten, utan även genom sin speciella stil, där Parfit med talrika exempel riktar sig direkt till läsarens intuitiva uppfattningar om moralfrågor.

Till att börja med visar Parfit hur moralteoriernas föreskrifter kan strida mot de mål som teorierna ställer upp. Vår vardagsmoral, till exempel, kräver särskild omsorg om våra närmaste, men om den efterlevs av alla kan utfallet bli suboptimalt för alla berörda. Motsvarande gäller egenintresseteorin som föreskriver att man uteslutande ser till sitt eget intresse, men eftersom denna teori inte gör anspråk på att vara en moralkod – en kod för kollektivet – är Parfits kritik mot den av en annan art. Hans invändning är att egenintresseteorin är inkonsistent, då den favoriserar jaget men inte nuet. Den tillskriver lika stor vikt åt jagets preferenser vid olika tidpunkter: nu och i framtiden.

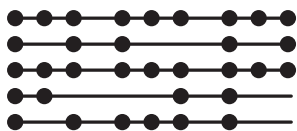
Tidsaspekten är viktig även när det gäller personlig identitet, därför att det enligt Parfit inte finns något basalt ”jag” som överlever tidens gång. Vilket ger ytterligare en anledning till att revidera våra självcentrerade attityder, förutom de ovannämnda argumenten mot egenintresseteorin och vardagsmoralen.

Mest uppmärksammas är Parfits analys av moraliska frågor rörande framtida generationer. Det kan tyckas uppenbart att våra beslut idag, till exempel om hur den globala uppvärmningen ska bemötas, kan skada framtida människor. Men våra val, resonerar Parfit, påverkar även vilka människor som kommer att leva i en avlägsen framtid. Då dessa inte ens skulle finnas till om vi valde annorlunda, hur kan de då skadas av beslut som får dem att existera?

En fråga som Parfit lämnar obesvarad gäller den s.k. motbudande slutsatsen. Parfit visar att till synes mycket rimliga etiska principer leder till slutsatsen att en framtida värld befolkad av människor med hög välfärd är sämre än en värld med många fler människor men vilkas liv är knappt värda att leva. Det är en orimlighet som kräver att några av principerna behöver överges. Vilka som står fast förblir dock osagt, liksom om det över huvud taget går att skapa en etisk teori för framtida generationer.

Derek Parfit är brittisk filosof född 1942 i Kina. Han tillbringade hela sin akademiska karriär i Oxford, som fellow vid All Souls College, där han numera är Emeritus Fellow. Han är även gästprofessor i filosofi vid New York University, Harvard University och Rutgers University i USA.

www.all-souls.ox.ac.uk/people.php?personid=49

Yitang Zhang

Yitang Zhang – matematik

”för hans spektakulära genombrott rörande problemet om existens av oändligt många primtalstvillingar”

I april 2013 slog den då relativt okände Yitang Zhang vid University of New Hampshire världens matematiker med häpnad med sin artikel om ett av de äldsta olösta matematiska problemen, den så kallade förmodan om primtalstvillingar. Primtal, som är heltal större än 1, och bara delbara med 1 och sig själva har fascinerat ända sedan antiken (de första primtalen är 2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, ...).

De verkar inte komma helt slumpmässigt, utan tvärtom – deras förekomst uppvisar många olika mönster. Ändå går det inte att hitta några tydliga regler för var i talserien primtalen ska dyka upp. Känt är dock att ju högre upp bland heltalen man kommer desto större är ofta avstånden mellan primtalen, de verkar bli allt färre. Tar de någonsin slut? Svaret är nej. Det gavs redan för 2 300 år sedan av greken Euklides som bevisade att det faktiskt finns oändligt många primtal.

Till primtalens gåtfulla egenskaper hör att de ibland följer på varandra. De bildar tvillingpar, med 2 emellan, som 5 och 7, 17 och 19, 101 och 103, eller så högt som: $3\,756\,801\,695\,685 \times 2^{666\,669} - 1$ och $3\,756\,801\,695\,685 \times 2^{666\,669} + 1$. Fortsätter sådana tvillingpar av primtal i all oändlighet? Frågan, den så kallade förmodan om primtalstvillingar, har många välkända experter inom analytisk talteori försökt att besvara, fortfarande dock utan framgång.

Yitang Zhang förde nu matematiken ett stort kliv närmare svaret. Han lyckades visa att det finns ett oändligt antal par av primtal där avståndet mellan primtalen i paret är högst 70 miljoner. Yitang Zhang jobbade ensam i många år och byggde sitt resultat på en innovativ utveckling av tidigare arbeten inom flera av matematikens delområden.

Hans resultat blev banbrytande och ledde till en febril aktivitet världen över. På några månader lyckades en grupp matematiker under ledning av Terence Tao, professor vid University of California i Los Angeles, pressa avståndet mellan primtalen från 70 miljoner ner till 4 680. Helt nya idéer utvecklades av James Maynard, ung postdoktor vid University of Montreal, som nu anslutit till den kollektiva ansträngningen. Tillsammans har de nått en lägsta gräns på 270.

Hur denna gräns ska minskas ända ner till 2 är dock ovisst. Yitang Zhang arbetar redan vidare med en ny utmaning, samtidigt som han fortsätter sin bana som matematiker vid University of New Hampshire, USA.

Yitang Zhang föddes i Kina 1955 och studerade matematik vid universitetet i Peking. Han flyttade till USA 1985 och disputerade vid Purdue University 1992. Därefter fick han hanka sig fram på diverse ströjobb. År 1999 anställdes Yitang Zhang vid University of New Hampshire, där han nyligen befordrades till professor i matematik. Han fick nyligen Colepriset i talteori från American Mathematical Society, samt flera andra priser.

www.unh.edu/news/releases/2013/12/bp02zhang.cfm

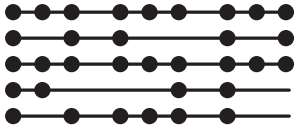

Foto: Martin Lengemann

Herbert Blomstedt

Herbert Blomstedt – de musikaliska konsterna

”för sina alltid genomlysta musikaliska gestaltningar präglade av insiktsfull humanism och gripande känslodjup, för sin förmåga att i sina interpretationer skapa meningsfulla musikaliska sammanhang som berör musikälskare över hela världen och för sin stora generositet gentemot yngre generationer musiker och dirigenter”

En kombination av moget konstnärskap och en aldrig sinande nyfikenhet präglar dirigenten Herbert Blomstedts musikaliska gärning. Hans konstnärliga signum är kvalitet, ärlighet och en djup kulturell bildning som ger en extra dimension åt hans tolkningar. Med självklar pondus och en unik känsla för musikens arkitektur lyfter han fram de långa linjerna och skapar en helhetskänsla där de musikaliska strukturerna får liv och blir bärare av ett starkt emotionellt innehåll.

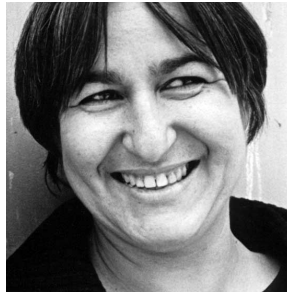
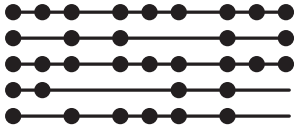
Herbert Blomstedt föddes i USA av svenska föräldrar och fick sin utbildning vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm och Uppsala universitet. Därefter studerade han dirigering vid Juilliard School i New York, nutida musik i Darmstadt och tidig musik vid Schola Cantorum i Basel. Efter sin debut 1954 med Kungl. Filharmonikerna i Stockholm tog hans dirigentkarriär fart, och sedan lång tid framträder han med världens främsta symfoniorkestrar. Hans tolkningar av den stora orkesterlitteraturen prisas internationellt, men han har också gjort betydande insatser för att sprida svensk musik utomlands. Bland annat har hans konserter och inspelningar med musik av Ingvar Lidholm och Sven-David Sandström rönt stor uppskattning.

Förutom oräkneliga konserter världen över har han även genomfört ett mycket stort antal inspelningar – varav många prisbelönta – med ledande orkestrar. I hans diskografi ingår bland annat samtliga symfonier av Ludwig van Beethoven, Franz Schubert och Anton Bruckner. Hans inspelningar av Carl Nielsens och Jean Sibelius alla symfonier betraktas av många som normgivande.

Vid sidan av sina talrika dirigentuppdrag har Herbert Blomstedt också gjort betydande insatser som pedagog, och delar gärna med sig av sina rika konstnärliga erfarenheter till musiker och dirigenter i början av sina karriärer.

Herbert Blomstedt föddes 1927. Han har varit chefsdirigent för Sveriges Radios Symfoniorkester, DR SymfoniOrkestret (Danmark) och Staatskapelle Dresden. Han har också varit konstnärlig ledare för San Francisco Symphony, NDR Sinfonieorchester i Hamburg och Gewandhausorchester i Leipzig. Fem orkestrar har förlänat honom titeln hedersdirigent: Gewandhausorchester i Leipzig, NHK symfoni-orkester i Japan, DR SymfoniOrkestret, Sveriges Radios Symfoniorkester och Bamberger Symphoniker. Därutöver gästas han regelbundet många andra av världens ledande orkestrar som bland annat Wiener Philharmoniker, Berliner Philharmoniker, Royal Concertgebouw Orchestra, New York Philharmonic och Los Angeles Philharmonic. Herbert Blomstedt har mottagit flera hedersdoktorat, och har tilldelats Serafimermedaljen samt Verdienstorden der Bundesrepublik Deutschland. Sedan 1965 är han ledamot av Kungl. Musikaliska akademien.

www.ks-gasteig.de/en/kuenstleragentur/artists/conductors/herbert-blomstedt/biography/index.html

Anne Lacaton

Jean-Philippe Vassal

Foto: Stiftung HIG Ulm

Anne Lacaton och Jean-Philippe Vassal – de visuella konsterna

”för arkitektduons lyhörda arbete med att framhäva platsens röst och samtidigt prägla den med en tydlig signatur. Framsynt ställer man sig i direkt dialog med användarna och de boende och ser värdet av att behålla och utveckla det redan befintliga”

De franska arkitekterna Anne Lacaton och Jean-Philippe Vassal har samarbetat sedan skoltiden i mitten av 1980-talet. Idag drivs verksamheten i den gemensamma arkitektbyrå Lacaton & Vassal i Paris. Kännetecknande för deras projekt är den nära dialogen med användaren, stor hänsyn till det sociala sammanhanget och tydlig anknytning till platsen. Arbetsprocessen kan liknas vid manusförfattarens som ställer samman delmoment under ett övergripande motiv eller berättelse (narrativ). Nyckelorden är enkelhet, närhet, trivsel och användarvänlighet.

Arkitektduon väcker också intressanta frågor kring stadsbyggnadsfrågor med sin mer lågmälda och inkännande arkitektur genom att varsamt ta vara på platser och befintliga byggnader och snarare utgå från dem än att riva och bygga nytt. Deras arbete bidrar till en angelägen debatt och diskussion om ett samhälles långsiktiga hållbarhet, och förnyelse av befintliga byggnader för att möta ständigt växande behov av kontinuerligt underhåll och utveckling i kombination med knappa resurser.

Materialvalen är ofta billiga och enkla. En karaktäristisk signatur är fasadelement av polykarbonat och glas. Boendekvaliteten höjs med utanförliggande ytor och tillägg till byggnadens befintliga kropp. En konstruktiv uppriktighet präglar arkitekturen och skapar en ryggrad som möjliggör ett flexibelt nyttjande av ytorna. Deras radikalt avskalade omgestaltning av Palais de Tokyo i Paris (2002–2012) väckte först förundran men har därefter blivit mycket uppskattad som scen för samtida konst och kultur. Bland Lacaton och Vassals övriga projekt kan nämnas Place Léon Aucoc, Bordeaux (1996) och Tour bois le Prêtre transformation Paris 17 (2011).

Anne Lacaton är född 1955 i Saint Pardoux (Dordogne), Frankrike, och tog examen i arkitektur 1980 vid École nationale supérieure d'architecture de Bordeaux och i stadsplanering 1984 vid Université de Bordeaux. Hon har varit gästprofessor vid École polytechnique fédérale de Lausanne (2004, 2006 och 2010–2011), Harvard University och GSD Studio i Paris (2010–2011). Sedan 2007 är hon gästprofessor vid Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid.

Jean-Philippe Vassal är född 1954 i Casablanca, Marocko, och tog examen i arkitektur 1980 vid École nationale supérieure d'architecture de Bordeaux. Han har varit stadsarkitekt i Niger, Västafrika (1980–1985) och gästprofessor vid arkitekturskolor i Versailles (2002–2006) och Bordeaux (1992–1999), med flera. Sedan 2012 är han professor vid Universität der Künste i Berlin.

www.lacatonvassal.com